

KULTÚRA

ROČNÍK XX. – č. 18

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

25. OKTÓBRA 2017

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Snímka: Teodor Križka

Úsilie o dobro

Dráma dobra pokračuje. V Las Vegas strelec zdanlivo nemotivovane zabíjal ľudí a zabil ich päťdesiatdeväť. Päťsto ďalších zranil. Jeden človek!

Poľský filozof Tischner píše, že dráma dobra začína, ak sa jedno dobro postaví proti druhému dobru. Pomedzi tie dobrá ide zlo.

Aké dobrá vylúčil tento zločinec? Predovšetkým by som povedal, že dobro tohto sveta postavil proti dobrám onoho sveta, večného života. Časnosť oproti večnosti. Zaklapol za ním zámok časnosti.

Rád hrával v kasínach. To znamená, že hľadal neohraničenú možnosť. Vo výhre. Výhra v hazardných hrách vytvára ilúziu nekonečných možností, ktoré treba skúšať. Zrejme mu chýbala večnosť. Jeho terorizmus je, nazdávam sa, zvláštny. Ktovie, do akého typu ho zaradia odborníci na duševné zdravie. Nuž, či to bude schizofrenická osobnosť, žijúca vo svojom vlastnom, od reality odtrhnutom svete, bipolárna osobnosť so stavmi mánie a depresie, alebo nedostatočne vyvinutá osobnosť, nezrelo závislá na fikciách, či antisociálna osobnosť, alebo osobnosť s narušenou integritou, ktorá je riadená emóciami a potrebuje divákov. Mohol by to byť inštitucionalizovaný jedinec ako terorista, ktorý chce dosiahnuť zmenu inštitúcií, v službách teroristických organizácií, alebo ukrivdená osobnosť, podozrievavá, konajúca unáhle, alebo niekto, kto koná pod vplyvom drog.

Myslím si, že ani jedno zaškatulkovanie nevyšvetlí jeho zlo.

Môžeme uvažovať ďalej, že sám bol fanúšikom country hudby a zabíjal práve ľudí s podobným

záujmom. To považujem tiež za dôležité. Skrytý význam tohto zjavného prejavu čítam ako uvedomenie si prázdna, ktoré ho obklopovalo, keď dokázal odsúdiť v tom veľkom priestore prázdna ľudí, ktorých zrazu považoval za takých zbytočných. Aj prázdno symbolizovalo chýbajúcu večnosť, ktorú postavil proti časnosti.

Čo cítil? Sadisti, ale aj tí, ktorí zneužívajú druhých, uvádzajú pri svojom násilí zážitok uvoľňujúceho sa hnevu. Akoby neohraničenosť.

STANISLAV HVOZDÍK

Znova náhrada večnosti? Terapeutka vo väznici pre týchto násilníkov uvádza zvláštnu hru, ktorú hrajú. Jeden omotá okolo krku druhého povraz a začne ho škrtiť. Keď situácia situácia dospeje do kritického stavu, dotýčný dá signál. Povraz je uvoľnený a dotýčný prežíva blahodarnú úľavu.

Zážitok hltu života. Za ten hlt sú ochotní trpieť.

Čo môžeme ponúknuť ako protipól? Zážitok ničoty, ktorá môže byť tiež ilúziou večnosti. Aj nič môže symbolizovať smrť, a tá môže byť spájaná s večným nebytím. Absontujúca večnosť, jej osviežujúci závan kresťanstva, mu iste chýbal.

Dnešný svet rád verí, že pudy sú nevyhnutnou hnacou silou, akýmsi motorom a mnoho mainstreamových médií na tom aj zarába. Ale rakúsky psychiater a neurológ Frankl, ktorý vysvetlil človeka v biologicko-psychologickej a duchovnej sfére píše, že človek nie je hnaný pudmi, ale ťahaný zmyslom života. Prejavy zábavy, ktoré moderný

svet tvorí, neraz zdôrazňujú oslavu pudovosti. V masových zábavách sa vrhajú jednotlivci do rozvášneného davu, ako keby si chceli prepožičať jeho silu. Strácajú sa v ňom ako osoby. Ale aké ráno ich nachádza? S túžbou po intimite, ktorú už nedokážu žiť, bez predchádzajúceho zážitku davu? Country hudba je tiež o ilúzii nekonečnej slobody na preriach a udalostiach z rodokapsov. Znova nekonečno. Hudba je nekonečno. Je viac žitá ako uvedomovaná. Ak si ju chceme uvedomiť, je už dávno preč, píše slovenský hudobný skladateľ s psychologickým vzdelaním O. Ferenczy. Svet človekom žitý nie je odsúdený na stále uvedomovanie si ho, uvádza psychológ Rogers. Uvedomovanie sa väčšinou „preberie“, iba ak niečo chýba. Ináč by sme boli ako stonožky, ktoré si neustále musia uvedomovať svojich sto nôh. Spomeňme si, ako nám prekážalo, ak nám niekto na výlete do hôr neustále vysvetľoval, čo vidíme. To, čo prežívame, je neraz viacej, ako to, čo si o tom vieme uvedomiť. Bytie je vždy viac ako mienka o bytí.

Hráčstvo, môže byť nutkavé. Všetko sa fádne opakuje. A potom zvyčajne môže nastat' strata zmyslu života, strata viery v jeho zmysel. Človek so stratou zmyslu života môže byť nepriateľský a nemusí veriť ani zmyslu toho, čo robia iní, keď sa napríklad zabávajú. M. Blondel, ktorý analyzoval ľudské konanie, prišiel k záveru, že každé konanie vyplýva z vôle človekom chcenej, ktorá je ale hlbšie spojená s vôľou želajúcou si stále viac účasti na bytí, na hodnote. Toto človeka ťahá dopredu.

(Pokračovanie na 2. strane)

, podľa ktorej SVD je spoločným majetkom obidvoch štátov, ktorú skutočnosť potvrdil aj rozsudok Medzinárodného súdneho dvora v Haagu. Protestovali sme, ale bezvýsledne. V Moravčikovej vláde podpredsedníčkou vlády pre ekonomiu bola Brigita Schmögnerová, min. pôdohospodárstva Pavol Koncoš, ministrom dopravy Mikuláš Dzurinda. Uvádzam ich preto, lebo po prevzatí moci v roku 1998 boli opäť vo vláde a ich stanoviská k problematike VDG sa podstatne lišili, nepriznávali sa k tomu, kto spôsobil problémy s financovaním.

Výstavba VDG i VDŽ pokračovala podľa vládnych uznesení, avšak bez zabezpečenia financovania, ani zo Združenia (SE a.s. prestali plniť svoj záväzok pre združenie) Nastalo vákuum, Mečiarová vláda preferovala financovanie JE Mochovce na úkor Gabčíkova. Celú ťarchu financovania VDG ponechali na VVB. VVB pripravila návrh solidárneho financovania troch Vodných diel a splácanie úroku i istiny bez účasti štátneho rozpočtu, len zo zdrojov z predaja elektrickej energie z VDG. Splácanie úveru malo byť z predaja el. energie vyrobenej na VDG po výstavbe a uvedení JE Mochovce do prevádzky.

Vláda zobrala na vedomie Vodohospodárskou výstavbou pripravené solidárne financovanie i správu o návrhu financovania VDG, VDŽ a VN Tichý Potok a súhlasila s prísľubom štátnej záruky na zahraničný úver vo výške 500 mil. USD pre Vodohospodársku výstavbu, š. p. Bratislava, pre financovanie predmetných vodných diel. Z tohto úveru sa financovala dostavba VDG, VDŽ a príprava VD Tichý Potok.

Bohužiaľ aj po dokončení JE Mochovce sto percent výnosov z vyrobenej elektrickej energie na VDG brali SE a.s. a to až do roku 2003, keď začali platiť, ale iba 65% z predaja. Zisk SE od roku 1994 do roku 2003 z VDG prekračuje sumu 30 miliárd Sk, čo je čiastka, ktorá je blízka cene, za ktorú bol predaný 66% podiel SE.

Až do roku 2016 odchádzalo 35% z predaja elektrickej energie podľa "nevypovedateľnej zmluvy" do SE a.s., presnejšie zahraničným vlastníkom, ktorú uzatvorila Dzurindova vláda. Od roku 2004 do prevzatia elektrárne v roku 2016 za prevádzku VEG odišlo ďalších 10 miliárd Sk.

Bez Vodného diela Gabčíkovo by sme sa museli starať o protipovodňovú ochranu Žitného ostrova, o zabezpečenie plavby od Bratislavy po Palkovičovo a bezmocne by sme sa prizerali na vyschnuté dunajské ramená, na hynutie lužného i komerčného lesa, trápili by nás hlboko zaklesnuté hladiny podzemných vôd v hornej časti Žitného ostrova a Szigetköz so všetkými negatívnymi dôsledkami na prírodu, lesy i poľnohospodársku výrobu. Bez úžitkov z výroby elektrickej energie, bez zlepšenia plavby. Bez príjmov, len s výdavkami. VDG vyrobilo doteraz takmer 54 miliárd kWh kvalitnej elektrickej energie, čo predstavuje dvojnásobnú spotrebu Slovenskej republiky.

Tieto fakty treba pripomínať i pri 25. roku prevádzky VD Gabčíkovo a 20. výročí rozhodnutia MSD v Haagu. Spoločný monitoring potvrdzuje, že VDG je ekologické dielo a plní všetky úlohy, pre ktoré sa stavalo.

JULIUS BINDER

J. E. MSGR. THDR. ŠTEFAN VRABLEC, (* 21. 2. 1925 (Závod) – 1. 9. 2017 (Nitra) bol člen Slovenského ústavu v Ríme, Rektor Slovenského ústavu svätých Cyrila a Metoda v Ríme (1993 – 1998), titulárny biskup tasbalský, emeritný pomocný biskup Bratislavsko-Trnavskej arcidiecézy.

V rodisku vychodil šesť rokov základnej školy, potom študoval

JOZEF M. RYDLO

Za biskupom Štefanom Vrablecom

na františkánskom gymnáziu v Malackách a na Rímskokatolíckom biskupskom gymnáziu v Trnave, kde v roku 1945 zmaturoval. V školskom roku 1945/46 začal študovať bohoslovie na Rímskokatolíckej bohosloveckej fakulte v Bratislave, ale už 3. novembra 1945 ho trnavský apoštolský administrátor poslal na štúdiá do Ríma. V Pápežskom kolégiu sv. Jána Nepomuckého dostal kňazskú formáciu a študoval na Pápežskej lateránskej univerzite v Ríme. Bakalárstvo filozofie (Ph. Bac.) dosiahol roku 1947, licenciát (ThLic.) 23. júna 1951 a po obhajobe dizertačnej práce De laicorum catholicorum ad opus missionale Ecclesiae habitudine (O misijnej spolupráci laikov) 9. marca 1956 doktorát teológie (ThDr.).

Sviatosť kňazstva prijal 23. decembra 1950 v Ríme z rúk arcibiskupa Luigiho Tragliu.

Keďže sa po roku 1948 nemohol vrátiť na Slovensko, pôsobil v severnom Taliansku ako kaplán v Cesio Maggiore a Arina di Lamon (1951 - 1955) a potom ako správca farnosti Goima di Zoldo (1955 - 1957). Roku 1957 ho Kongregácia pre univerzity a semináre menovala za špirituála do Pápežského regionálneho kňazského seminára v Chieti, kde pôsobil do roku 1963. V školskom roku 1963/64 študoval špiritualitu na Pápežskej Gregoriánskej univerzite v Ríme. V rokoch 1964 až 1966 bol špirituálom v Pápežskom regionálnom kňazskom seminári v Assisi. Od roku 1966 do roku 1998 pôsobil v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme, v rokoch 1993 až 1999 ako jeho tretí rektor. Jeho predchodcami boli prelát Štefan Náhalka (1916 – 1975) a biskup Dominik Hrušovský (1926 – 2016). Roku 1959 založil a potom dlhé roky redigoval "zošity pre informácie a špeciálne otázky" Slovenský kňaz, neskôr premenovaný na Diakonia, a v roku 1971 založil a potom dlhé roky redigoval aj bulletin slovenských sestier Magnifikat; obidve periodiká vychádzali do roku 1991. V roku 1969 redigoval Hlasy z Ríma a v rokoch 1993 - 1998 Slovenské hlasy z Ríma.

Ťažisko jeho práce spočívalo v redakčnej práci na príprave vydání náboženských kníh v slovenčine a v ich odosielaní na Slovensko. 27. novembra 1973 ho Kongregácia pre Boží kult menovala za člena Liturgickej komisie pri Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme, ktorá

pracovala v súlade so Slovenskou liturgickou komisiou na Slovensku. Koordinoval práce pri vydávaní liturgických kníh v slovenčine, ktoré pre Slovensko tlačila Vatikánska všerečová tlačiareň (Typis Polyglottis Vaticanis). Za prvých 25 rokov jeho činnosti vo vydavateľstve Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme vyšlo takmer tisíc titulov kníh, drobnotlačí a periodík v náklade približne 3 000 000 výtlačkov.

ústav sv. Cyrila a Metoda povýšený na Pápežský slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. Štefan Vrablec zastával úlohu rektora obidvoch inštitúcií.

Dňa 19. júna 1998 ho pápež Ján Pavol II. vymenoval za titulárneho biskupa diecézy Tasbalta a ustanovil za pomocného biskupa Bratislavsko-Trnavskej arcidiecézy.

Sviatosť plnosti kňazstva, biskupskú vysviacku, prijal 26. júla 1998

Cyrila a Metoda 1983, 2. vydanie. 79 s.

ŠTEFAN VRABLEC, Od srdca k srdcu: malý modlitebník a spevník. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda 1986, 2. vydanie. 335 s.

ŠTEFAN VRABLEC, Od srdca k srdcu: malý modlitebník a spevník. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda 1986, 3. vydanie. 335 s.

ŠTEFAN VRABLEC, Boli sme v Ríme. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda 1996.

v Šaštine z rúk kardinála Jána Chryzostoma Korca zo Spoločnosti Ježišovej. .

Dňa 22. novembra 1999 ho Konferencia biskupov Slovenska zvolila za predsedu Spolku sv. Vojtecha v Trnave.

POCTY A VYZNAMENANIA:

- pápežský komorník [monsignor] (1971, pápež Pavol VI.)

- pápežský prelát (25. 3. 1982, pápež Ján Pavol II.)

- Rad Eudovíta Štúra I. triedy (2002, prezident Rudolf Schuster)

LITERATÚRA

Pôvodná tvorba [Výber]:

ŠTEFAN VRABLEC, Posviacka chrámu. Rím: Slovenské vydavateľstvo sv. Cyrila a Metoda 1963. 68 s.

ŠTEFAN VRABLEC, Je niekto z vás chorý? Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda 1974. 79 s.

ŠTEFAN VRABLEC, V sedmobrežnom kruhu Ríma: príručka pre slovenských pútnikov. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda 1975. 191 s.

ŠTEFAN VRABLEC, Od srdca k srdcu: malý modlitebník a spevník. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda 1975. 335 s.

ŠTEFAN VRABLEC, Drahé rehoľné sestry. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda 1974. 79 s.

ŠTEFAN VRABLEC, Je niekto z vás chorý? Rím: Slovenský ústav sv.

ŠTEFAN VRABLEC, Môj brat 60 rokov kňazom. Rím: vlastným nákladom 1996.

ŠTEFAN VRABLEC, «Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme a liturgická obnova u Slovákov.» In: Most, r. XLII (1997), č. 1 - 4, s. 118 - 125.

LITERATÚRA O ŇOM [Výber]:

DOMINIK HRUŠOVSKÝ, «Pozdrav k päťdesiatke msgr. [Štefanovi] Vrablecovi.» In: Hlasy z Ríma (Rím), r. XXVI (1975), č. 2, str. 14 - 15.

«Krátka životná črta nového pápežského preláta [Štefana Vrableca].»

In: Slovenské Hlasy z Ríma (Rím), r. XXXI (1982), č. 7, str. 13.

ANDREJ PAULINY, «Rozhovor s redaktorom knižných vydání Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda: Sedem otázok msgr. [Štefanovi] Vrablecovi.» In: Slovenské Hlasy z Ríma (Rím), r. XXXIV (1985), č. 2, str. 7 - 8.

«Nový rektor Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda Mons. ThDr. Štefan Vrablec.» In: Slovenské hlasy z Ríma (Rím), r. (1992), č. s. 5 - 6.

JOZEF M. RYDLO, Vydavateľské dielo Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme 1963 - 1988. Predslov Andrej G. Grutka. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda 1989. CLI + 583 s.

Biskup Štefan Vrablec (vpravo) spolu s arcibiskupom Dominikom Hrušovským na audiencii u pápeža Jána Pavla II.

Lutherova poštová známka

Nedávno sa mi dostal do rúk filatelistický časopis „Bolaffi“, kde sa objavila aj známka, ktorú vydala pošta Vatikánskeho mestského štátu. I sám vydavateľ časopisu ju označil za „prekvapujúci počin“. Ide o peknú farebnú známku Svätej stolice, ktorá si pripomína päťsté

VITTORIO MESSORI

Kurzívkovým tónom z Liahne

výročie reformácie, na ktorej je znázornený Martin Luther.

Autor tohto komentára, bezpochyby laik, mohol byť prekvapený tak dlho a toľko, koľko len chcel, na rozdiel od tých katolíkov, ktorí vedú aj o ceste pápeža Bergoglia do Švédska a ktorí nemôžu byť prekvapenejší. Na tejto návšteve totiž pápež vzdal hold „odvahe“ mnícha, ktorý sa nebál kritizovať nehodnú cirkev v 16. storočí. Takže my sme z filatelistického počinu vôbec nie prekvapení.

Medzičasom sa mi dostal do rúk istý neúplný „prekvapujúci“ zoznam „mien“, ktorými „odvážny reformátor“ v svojich spisoch počastoval rímskeho veľkňaza. Nazval ho, citujem: „Sviňa. Antikrist. Krvilačník. Vlk. Pes. Przniteľ Písma svätého. Bezbožník. Zhýralec. Bohorúhač. Nehanebník. Deformátor Krista. Krivoprisažník. Križovník. Falošník. Podvodník. Zvierat. Tyran. Surovec. Ukručník. Diabol. Satan. Ignorant. Zkurvysyn. Bohapustý bezbožník. Bohapustý klamár. Lump. Lotor. Pokrytec. Majster klamár. Majster podvodník. Hrôzostrašník. Potkan. Skazonosník. Zvrhlý klamár...“

A vodopád nadávok a invectív podľa Luthera patrí nielen nenávideným pápežom jeho doby, ale všetkým, ktorí zasadli alebo zasnú na pápežský stolec.

Nech je však skutočnosť minulosti akákoľvek, treba priznať, že súčasnému pápežovi Františkovi sa vo Švédsku dostalo naozaj dôstojného okázalého prijatia od najvyšších predstaviteľov luteránskej komunity (hoci ich je tam, i to treba zasa pripomenúť, nie až toľko veľa). Poznámka na margo: Táto komunita neodsúdila urážky svojho zakladateľa na adresu pápežov... Ide teda o veľké pokrytectvo zo strany ľudí, ktorí majú Luthera v úcte a vážia si ho ako zástancu Slova Božieho a ktorého výroky o Slove Božom treba nielen akceptovať, ale mať v úcte.

O akú pravdu vlastne šlo, ak sa pozrieme na tie veľkolepé oslavy na počesť pápeža Františka, čo pripravili nasledovníci človeka, ktorý neoslovil pápeža ani jeho menom? A ako sa prejavilo au-

tentické kresťanstvo na okázalom stretnutí, kde každý oslavoval a tváril sa, že je všetko v poriadku, keď Kristus označil pokrytectvo za jeden z najhorších hriechov?

Vrátim sa k Lutherovi. Ten viackrát vyhlásil: „Rozum je opak viery, preto sa treba vedieť od neho oslobodiť. Rozum treba vedieť v sebe potlačiť a pochovať, to by mal vedieť každý veriaci kresťan.“

Apologetika, obrana viery, bola teda zakázaná a považovaná za bohorúhačstvo, lebo sa pokúšala zmieriť vieru s rozumom.

Na to ironicky poznamenal Jacques Maritain, protestant, ktorý prestúpil na katolicizmus: „Luther tak ľudstvu poskytol veľkú slobodu. Všetkých nás oslobodil od inteligencie a rozmysľania. Oslobodil nás od tej namáhavej, neprestajnej potreby myslieť. A teda aj logicky myslieť.“

Hölderlin, Péguy a Green

Friedrich Hölderlin, ktorý bol básnikom, nie teológom, a bol protestantom, nie katolíkom, vyslovil túto prekvapujúcu úvahu: „Odtlačok božskej podstaty sa nachádza v katolíckej Eucharistii: vedieť vtesnať Maximálne (samého Boha) do Minimálneho, do zanedbateľnej váhy posvätenej hostie.“

Iný básnik, Francúz, Charles Péguy, ktorý bol literárne činný na začiatku 20. storočia, predbehol svoju dobu: „Modernizmus vo svojej posadnutosti dialógom predpokladá, že sa zriekneme našej viery, aby sme neurazili nášho partnera v diskusii, ktorý nie je veriaci.“

A ešte Američan Julien Green, ktorý písal po francúzsky a ktorý prestúpil z protestantizmu na katolicizmus: „Žiadaš si zázraky. Ale čo iné je tvoja ľahostajnosť k náboženstvu, teda k tomu, čo je rozhodujúce pre tvoj život a pre tvoju večnosť?“

Americké voľby a katolíci

Americké voľby našu pozornosť pútali pár mesiacov a médiá nerozprávali o ničom inom. Spomenul som si, že v roku 1961, keď som mal osemnásť rokov, vstúpil do Bieleho domu prvý „katolícky“ prezident John Fitzgerald Kennedy. Oficiálne sa hovorilo, že je to „katolícky“; posúdenie toho, či bol, alebo nebol, ponechajme Bohu, ale počas svojej krátkej vlády nepodával bohvieaké svedectvá o svojom katolicizme; ani v súkromnom, ani v politickom

živote. Média okolo neho vytvorili „ružovú legendu“, ktorá priniesla len slzy, krv a nakoniec ešte poníženie celej krajiny.

Zabúda sa totiž na to, že práve Kennedy rozhodol o začiatku vojny vo Vietname a o všetkom, čo to prinieslo: išlo o prvú porážku ozbrojených síl USA.

Zabúda sa aj na to, že túto krvavú a nezmyselnú vojnu ukončil

práve Richard Nixon, okolo ktorého médiá vytvorili „čiernu legendu“. Vráťme sa však k voľbám v roku 1961. Fakt, že Kennedy bol označený nálepkou „katolícky“, vyvolal neuveriteľne silnú reakciu. Ukázalo sa, že v USA síce vládne tolerancia, ale na rímskokatolíckych veriacich sa nevzťahuje. Zdvihla sa vlna nenávisťi, podporovaná obrovskými finančnými sumami, ktoré platili veľkí magnáti, aby „ich“ Amerika zostala protestantskou. Milióny letákov, ktoré očierňovali katolicizmus, milióny osobných listov zaslaných voličom, milióny spotov v televízii aj v rozhlase. Hysteria dosiahla taký stupeň, že reverend Harvey Springer (veľmi známy protestantský farár, ktorý mal svoj „stĺpec“ v novinách, kde sa podpísal ako „Kovboj Boží z Rocky Mountains“), verejne vyhlásil, aby katolíci boli vyhostení z USA, z tých Spojených štátov amerických, ktoré vytvorili protestantskí otcovia zakladatelia, apoštol reformácie.

Je zaujímavé, že aj napriek takejto situácii bol Kennedy neskôr veľmi populárny. Ale je isté, že o túto zmenu smeru sa postarali hlavne médiá, pre ktoré bol mladý a pekný prezident „šťavnatým“ kúskom... Široké hollywoodske úsmevy, mladá krásna žena a deti, a k tomu slogany, ktoré masirovali nacionalistickú hrdosť, napríklad: „nový level pre USA“... No čo viac si možno želať? Nepriateľské postoje v kruhoch protestantskej integrity proti integritizmu však naďalej pretrvávali. O Kennedyho vražde v Dallase sa toho popísalo mnoho. Vzniklo milión hypotéz o tom, kto si ju objednal... Ale zaujímavé je, že veľmi málo sa hovorilo o „náboženskej stope“... Tú považovali tajné služby za stopu, ktorá by jediná spomedzi ostatných stála za vyšetrovanie. Išlo o stopu, ktorá podozrievala fanatikov reformácie z toho, že už viac nemohli znieť, aby na čele USA stál „pápeženec“.

Preložili
Stanislava Moyšová
a Jozef M. Rydlo

Noemovi čítame vo sv. Písme Starého zákona, že keď mu to už dlho bolo v temnom korábe, chcel sa presvedčiť, či vody už upadli a či mu je už možno vystúpiť z korábu zasa na tvrdú suchú zem. Vypustil teda najprv jednu holubicu, ktorá ale nenájduce ešte nikde suchého miesta vrátila sa späť; z čoho Noe videl, že ešte nemôže vystúpiť. O niekoľko dní vypustil zasa jedného krdavca – no ten nájduce kdesi zdochlinu nevrátil sa späť. Netrepežlivý Noe konečne potom znovu vypustil jednu holubicu, ktorá mu už priniesla zelenú ratolesť na znak toho, že vody už upadli a príroda znovu žije. Už je teda tu i pre človeka možnosť nového života, a preto sa potom osmelil a opustil koráb.

K tomuto biblickému Noemovi môžeme prirovnať terajší

JOZEF TISO

Nitrianske voľby

náš centralizmus a neslávnú našu vládu v mene tohože nateraz panujúcu. Župné voľby 30. septembra 1923 boli pre ňu rovno takouto potopou. Voľby tie vyhnali centralistov z obecných domov, z okresných a župných výborov. Pred touto záplavou utiahla sa vláda do pražského korábu, do centralistického pražského parlamentu v tej nádeji, že v tom korábe ako Noe vydrží cez potopu. No jednako je jej tam úzko: dozvuky volieb ústami našich poslancov a senátorov i tam sa ozývajú, ktoré dôrazne upomínajú vládu, že, nemajúc väčšiny, aby išla von z korábu, von do zaslúženého osudu, do zatopenia sa mohutného vlnobitia autonómie. Vládi sa nechce ísť von z parlamentu; rada by sa ale presvedčila o tom, či potopa autonomistická ešte trvá. Preto vyslala z korábu svojich vyzvedačov, ktorí by jej priniesli radostnú zvesť, že vlna autonomistická už upadla: vyjdi von, nehrozí ti už žiadne nebezpečenstvo!

Takito vyzvedači vládneho korábu sú nové župné voľby do župy nitrianskej!

Tieto voľby majú preniesť vládi dôkaz, či väčšina ľudovej strany na Slovensku už upadla, alebo nie. Lebo podľa výsledku týchto nových volieb župy nitrianskej by sa vláda potom odhodlala k vypísaniu volieb do parlamentu. Jestli by sa totižto pri týchto nových župných voľbách v župe nitrianskej vláda dožila akého-takého úspechu, z toho by uzatvárala,

že pohyb autonomistický ustáva a osmelila by sa vypísať voľby do parlamentu, aby tie v znamení úpadku autonómie previedla a život svoj aby predĺžila.

Význam nových župných volieb nitrianskych, ktorý vládi týmže voľbám pripisuje, musí k pozornosti pobádať nielen zainteresovaných ľudákov župy nitrianskej, lež celé Slovensko.

Dnešný politický život je taký, že všade i ten najmenší prejav má veľký význam, a preto pri každej príležitosti musíme byť na stráži, aby sme svojou váhou podopreli našu životnú otázku autonómie. Nedajme sa učičkať hlasom nepriateľským, ktoré nám mnoho razy chcú nadúmať, že jedna alebo druhá otázka na obecnom dome sa vyskytnúšia nemá žiadneho významu. Lebo však pozrime si len na nepriateľskú agitáciu. Nech len

zvolia, kde ľudáci iného za starostu, a nie ľudáka, čo píše už Denník alebo iné české noviny? Ľudáci majú síce mnoho voličov, ale nemajú ľudí schopných na vedenie a zastúpenie úradu. Nech sa len prihodí niekde, že obecné zastupiteľstvo teraz väčšiu obecnú prídržku stanovilo, čo robia nepriateľské orgány? Zaoberajú sa s tým väčšmi než s angliou alebo s Prášekom! Už trúbia do sveta: ľudová strana nové dane, nové ťažkosti uvaľuje na poplatníkov, aby takto podkopala dôveru a vernosť voličov ľudovej strany.

Preto nezabúdajme nikdy, že pri každej otázke musíme dať najavo svoje autonomistické zmýšľanie, ponevác hľadá na nás celé autonómne Slovensko, ale ešte väčšmi hľadajú na nás nepriatelia autonómie, aby mohli dôkazy čerpať z nášho pokračovania proti autonómii.

Ľudáci župy nitrianskej, do práce sa znovu, aby sme pri týchto župných voľbách dokázali vládi, že ľudácka väčšina nielen že neupadla, ale od posledných volieb ešte postúpila.

Termín volieb ešte nie je určený, vodcovstvo strany ľudovej ale už týmto vám privoľáva: Pozor! Do pohotovosti!

Čoskoro sa začne príprava po celej župe, aby voľby tie dopadli tak, že by z nich vládi do toho pražského korábu odkázať mohli: Autonomistická vlna rastie! Utekaj, lebo ťa zahluší!

Slovák týždenník,
roč. 5, 1924, č.5, str. 1

KLIATBA VEČNEJ MELUZÍNY

*Kliatba večnej Meluzíny
čiernou päšťou obloky mi rozbije.
Jazva vrytá na hodiny.
Nezaznejú náhle temné pašie?
Vôňu myrhy necítiš?*

Len chaos dlávi oči níž...

*Dni či noci prídu zas?
Možno zlepíť krehkú sošku rozbitú?
Prichádzaš, či odchádzaš?
Cesty bludíc zídu sa, či rozídu?
Zdvihneš ma, či ponížiš?*

V hmlách sa chveje Južný Kríž...

Čierne stretnutie, 1941

DNES BY SOM MOHLA BYŤ

*Dnes by som mohla byť močiarom svetov,
vždy ma vraj vidíš a uvidíš svätou!
Dnes by som mohla byť diabolsky podlou –
dnes som Ti Venušou, ženou a modlou.*

*Týra Ťa beznádej v čistote očí,
hladný zrak k retom hneď, hneď k rukám bočí,
čo dávam v úsmevoch, zdá sa Ti málo.
Vraj pružné telo by Tvojím byť malo!*

*Dnes som Ti sviatosťou, Mekkou i Medinou!
Prisaháš: budem Ti jednou, len jednou!
V nežnosti dravých túh Tvojou vraj zostanem!*

Myslel si niekedy na to – až zostarnem ... ?

Čierne stretnutie, 1941

ACH, POZOR

*Ach, pozor, rozbiješ krehké prsty!
Len nežne zavri ma, zohrej ma v hrsti.
Teraz sa pomodlím, by som Ťa neoklamala.
Umlkni. Taká som pokorná, taká som malá.*

*Počúvaj rozprávky bledého ticha.
Čuj môj vzlyk bezhlasý. Môj smútok. Vzdychá.
Mám sa dnes usmievať? Ty myslíš, že by som mala?
Porad' mi. Taká som pokorná, taká som malá.*

*Zachráň ma, kým zdrví stohlasé ráno,
kým zovrie slzami zmáčané lano.
Schovaj ma do dlani, kým zhoria z vulkánu bralá.
Zachráň ma. Taká som pokorná, taká som malá.*

*Nerozbi v dravosti krehké prsty,
len nežne zavri ma, zohrej ma v hrsti.
Som veľmi pokorná z víťazstva vonného chvoja.
Zohrej ma. Som veľmi malá a priveľmi Tvoja.*

Čierne stretnutie, 1941

AŽ PREJDÚ JASAVY

*Až prejdú jasavy, až poznáš omyl,
v očiach až zhorkne Ti chuť mojich básní,
zamlč, že tieň môjho sna si už zlomil,
že zhorel posledný zdrap Tvojich vášní.*

*Až z úst Ti prisaha večnosti vzletí,
zamlč, že posledným bozkom ma zlátiš.
Až vpletieš do vlasov najkrajšie kvety,
poznám, že z iných rán vysávaš hašiš.*

ELENA KAMENICKÁ

V hmlách sa chveje Južný Kríž...

*Nepovedz očiam, že zabúdaš na ne.
Až priepasť rúk mojich sčerná už pre Teba –
sama to prečítam z vychladlej dlane...*

*Potom sa zastavím na hmlistých brehoch,
pochopím bez slova, že Ti ma netreba.
Tíško sa rozplyniem na čiernych snehoch.*

Čierne stretnutie, 1941

ĽÚBIŠ MA

*Ľúbiš ma, ľúbiš?
Vďaka Ti za dar danajský!
Lež márne ľúdiš
zo strún tón klamný, prirajský!*

*Neverím v Teba.
Škoda Ti túžiť v omdlení.
Neverím v seba.
Hriechy sú v mojom modlení.*

*Zrak Ti jed srší.
Čomuže, čomu naučí?
Prší, hľad', prší.
Nuž, kde je kúzlo náručí?*

*Neverím v seba.
Hodím Ťa hrbe spálenisk.
Neverím v Teba,
vznešený, puklý obelisk.*

*Dnes všetko sľúbiš?
Aj ten svoj úsmev prirajský?
Nuž, keď ma tak ľúbiš,
vďaka Ti za dar danajský.*

Čierne stretnutie, 1941

VERŠE NEČÍTANÉ

*Vy verše nečítané,
vo vás sa smútok vybíja.
My spolu žitím pôjdeme
tak tesne spjaté: vy i ja...*

*Veď osud náš tak blízky je
a túhy – mŕtve, kamenné!
Svet nepochopí plač, ni žiaľ,
ni ťažkých hodín plamene.*

*Len nemo žitím pôjdeme,
až zánik zblízka poznáme.*

*Sme slabé, všedné, vy i ja
a ostaneme neznáme.*

*Vo vás sa smútok vybíja...
Zhynieme nevšímané
tak tíško, trpko, vy i ja
vy verše nečítané.*

Slovák, 1942

PROSBA

*Nech cestu moju zdobí trnie, hložie –
len tú splň prosbu, zmilovanie božie.*

*Nech otvoria sa štedré dlane Tvoje
a do života, prosím, daj mi dvoje:*

*nech celé žitie dvoje popreniká,
nech vládne etika a estetika,
nech vládne slovy, myšlienkami, skutkom,
nech vládne slzou radosti i smútkom.*

*Nech vyhasnú mi nádeje i plamy,
nech oplývajú ma nepriateľské tlamy,
nech mrákavy, bôľ, temno druhmi budú –
len krásou ozdob každú tvrdú hruď!*

*Nech besný dav mi telo rozkúskuje,
nech vlastná krv mi zradnú zradu kuje,
vydaj ma v šance drakobijným obrom –
len daj mi silu zaplatiť im dobrom!*

*Nech otvoria sa, Bože, dlane Tvoje
a do života, prosím, daj mi dvoje:*

*Nech celé žitie dvoje popreniká –
nech vládne etika a estetika.*

Gardista, 1940

Helena Kamenická - druhá zľava (Nový svet, 15, č. 9, 1940, s. 3)

Dňa 31. 10. 2017 uplynie sto rokov od narodenia spisovateľky Eleny Kamenickej, pomerne neznámej, no výnimočnej slovenskej poetky, autorky zbierky Čierne stretnutie (1941). Tento jej básnický debut je jedinou knihou autorky, no v kontexte slovenskej literatúry 30. a 40. rokov bola výnimočná každá knižná prezentácia poézie ženskej autorky. Avšak Čierne stretnutie a Kamenickej umelecká osobitosť tvoria mimoriadny prínos v kontinuite ženského písania v našej literatúre vôbec.

Elena Kamenická, vlastným menom Valéria Slivkárová, sa narodila 31. 10. 1917 v obci Spišské Vlchy. Túto obec preslávil najmä barokový literát Ján Simonides. Po základnej škole nastúpila na Štátne československé dievčenské reálne gymnázium v Košiciach, kde v roku 1935 zmaturovala. Už počas gymnaziálneho štúdia sa začala venovať vtedy novému modernému športu – krasokorčuľovaniu a bola ocenená vo viacerých krasokorčuľovateľských súťažiach.⁽¹⁾ Tejto záľube sa venovala i počas vysokoškolského štúdia. Vyštudovala právo na Právnickej fakulte Slovenskej univerzity (dnes Komenškého) a získala tak titul JUDr. Inak spolu s ňou promovalo iba osem žien (medzi nimi napr. Magda Husáková-Lokvencová, už vtedy manželka Gustáva Husáka) spomedzi viac než stovky absolventov. ⁽²⁾ Svoje exkluzívne vzdelanie uplatnila ako vyššia štátna úradníčka na Ministerstve hospodárstva Slovenskej republiky, kde pracovala v rokoch 1940 – 1945. Potom sa opäť vrátila na východné Slovensko a pracovala na Povereníctve Slovenskej národnej rady pre ekonomiku a hospodárstvo v Košiciach. Vydala sa až v roku 1949 za kolegu Alexandra Lukáča. Svoju umeleckú tvorbu vždy prezentovala pod pseudonymom Elena Kamenická. Publikovala

„Nech vládne etika a estetika“

Básnický svet Eleny Kamenickej

v časopisoch Novosti, A-Zet (román Omyl), Plameň, Nový Zemplín, Elán, Nové slovo, Slovenské pohľady, Slovák a Gardista. Slovenský biografický slovník a aj niektoré iné zdroje, kreované po roku 1948, zámerne neuvádzajú najmä posledné dve menované periodiká i napriek tomu, že v nich publikovala viacero básní, kým napr. v Slovenských pohľadoch iba jednu. V porovnaní s inými poetkami tých čias (napr. Nora Preusová) jej tvorba nie je natoľko rozsiahla. Ešte aj po získaní doktorátu z práva sa Kamenická (teda Slivkárová) venovala športovej záľube – krasokorčuľovaniu a dosiahla viaceré úspechy na celoštátnej úrovni. Bola účastníčkou historicky prvých Majstrovstiev Slovenska v krasokorčuľovaní, ktoré sa konali začiatkom roka 1940 v Banskej Bystrici. Odtiaľ pochádza i jej jediná fotografia, ktorú sa nám podarilo vypátrať. Po dlhšej odmlke sa časopisecky pripomenula na konci 40. rokov v Lukáčovom časopise Tvorba. Zomrela roku 1953 na otravu svetiplynom.

Reprezentatívny výber Kamenickej veršov a ich výstižnú charakteristiku ako aj životopisný medailón ponúka antológia slovenských poetiek prvej polovice 20. storočia, ktorú

zostavila Andrea Bokníková. Jej názov je príslovečný – Potopené duše (Aspekt, 2017). Ako sme už spomenuli, knižné vydanie básnickej zbierky ženskej autorky bolo v tomto období sviatkom. Problémom boli často financie. Napr. zbierku Márie Jančovej Blahoslavení (1940), ktorá vyšla rok pred Kamenickej zbierkou, vydal jej manžel František Hečko. Dve zbierky Valérie Reissovej (Ria Valé) zafinancoval Rudolf Dilong. Preto básne Henny Fiebigovej, Nory Preusovej, Violy Štepanovičovej, Hany Záhorskej, Heleny Riasnickej a iných Kamenickej produktívnych súputníčok v tomto čase knižne nevyšli a ich publikačným priestorom boli „iba“ časopisy. Boli to zväčša odchovankyne učiteľských ústavov a USKŠ (Ústredie slovenského katolíckeho študentstva) a uverejnenie vlastnej zbierky presahovalo rámec ich možností. Preto vystúpili aspoň spoločne vďaka antológii Z mladej ženskej poézie (1941), ktorú pripravila Lea Mrázová. Ako sme už uviedli, Kamenickej spoločenský status jej dovoľoval vlastné financovanie zbierky a tak svoje Čierne stretnutie uviedla ako tretí zväzok edície Lipa v nakladateľstva Unás (3). Unás bolo inak tzv. Učiteľské nakladateľstvo. V tejto poeticko-edičii vyšli dovedna len štyri zbierky, z toho pod dve sa

podpísala Ria Valé. Práve spätosť s touto edíciou, ktorú oficiálne viedol Svetoslav Veigl, ponúka Kamenickej zaradenie do kontextu slovenskej katolíckej moderny.

Toto v podstate formálne zaradenie potvrdil i Július Pašteka v monografii Tvár a tvorba slovenskej katolíckej moderny (2002), kde autorke venoval pomerne značný priestor v kapitole nazvanej Epigóni a poetky (4). Tu nazval Kamenickú „najpesimistickejšou poetkou, aká sa vtedy zjavila.“⁽⁵⁾ Rovnako však tvrdí, že vďaka prílišnej pochmúrnosti jej poézia nezodpovedá duchu katolíckej poézie. Pre úplnosť treba dodať, že vo svojej stručnej charakteristike reflektuje iba Kamenickej básne uvedené v Čiernom stretnutí.

Andrea Bokníková pripisuje Kamenickej označenie „temná múza“. Skutočne temne pôsobí už samotná obálka knihy, ktorej grafickú podobu stvárnil nadrealista Rudo Fabry. Pre svoju fotomontáž na obálke využil gyps Jozefa Kostku Myšlienka (1939). Pravda, nevybral tento motív náhodou. Práve toto Kostkovo dielo totiž zdobí i obálku Smrekovho časopisu Elán⁽⁶⁾, v ktorom Kamenická uverejnila až dve básne zahrnuté i v zbierke Čierne stretnutie. Zbierku Fabry dozdobil i dvomi

decentnými perokresbami vo vnútri knihy. Podobný pochmúrny motív a kombináciu fotomontáže (obálka) a kresby (vnútro) zvolil Fabry aj napr. pri úprave Silanovej zbierky Slávme to spoločne, ktorú venoval svojej mrtvej mame. Táto Silanova zbierka vyšla vlastne súbežne s Kamenickej zbierkou, na jar roku 1941.

Vnútorne chlopne obalu knihy sprostredkujú slová Svetoslava Veigla. Ide teda skôr o reklamu než o kritiku zbierky. Poukazuje na evidentnú pochmúrnosť zbierky, no dúfa v budúce optimistické verše autorky: „Chceme veriť, že i poézia Eleny Kamenickej bude raz plne a v pravom zmysle slova oplývať radosťou – najvyšším darom poézie a ducha – lebo jej tvorba je bojom úprimným a nefalšovaným.“⁽⁷⁾ Čas ukázal, že Veigl sa nádejnal márne. V kontexte poézie začiatku 40. rokov je však podstatná iná Veiglova poznámka: „Do obsahu a významu jednotlivých veršov však vložila autorka výhradne svoj duševný život, svoje súkromie, úzkostlivo vylúčené zo širokého rámca verejného života.“⁽⁸⁾ To je zrejme jeden z najnespornejších prínosov Kamenickej poézie, ktorý si uvedomoval už Veigl. Slovenská poézia tých čias bola v niektorých miestach angažovaná, až

ovplyvnená spoločensko-politickými zmenami. Debutujúci autori venovali jednu-dve (niektorí i celú časť zbierky) vzniku Slovenského štátu, národným dejateľom a pod. Za všetkých spomeňme aspoň Jána Frátrika, ktorý rovnako ako Kamenická debutoval v roku 1941 zbierkou Vám, rodní moji. Bol to prípad skutočne mnohých, koniec koncov aj samotného Svetoslava Veigla. Aj on vo svojom debute Cestami vetrov (1938) uverejnil viacero angažovaných veršov, no už v druhej zbierke Výstup na horu Tábor (1939), ktorá je mimochodom prvým zväzkom edície Lípa, je už aj on, povedané jeho vlastnými slovami: výhradne „osobný“ a výhradne „duševný“ ako aj Kamenická. Minimálne v prípade Veigla je to kvôli snahe o čistou poéziu v duchu Henriho Bremond.

V Eláne zbierku recenzoval Michal Chorváth, etablovaný pozorovateľ mladej poézie tých čias. Prekážala mu prílišná štylizácia: „Štylizáciu dobre badať aj na jednotlivých číslach. Autorka rada strieda veršové typy podľa nálad a je očividné, že na zostrojenie spevného a hybkého verša venuje aspoň toľko úsilia ako na vyjadrenie svojho vnútra. Rada vyhľadáva kontrastné obrazy a paradoxy, často prehnané až do siláctva, ale vcelku s vkusom.“⁽⁹⁾ Najviac ocenil výrazovú ľahkosť a celkovú hravosť Kamenickej výrazu. V širšom kontexte ženského písania nazeral na Kamenickej zbierku recenzent signovaný značkou „tot“ v Gardistovi. Tvrdí, že Kamenická striktno narúša dovtedajšie stereotypné predstavy o ženskej poézii: „Žena len zriedka vedela pripustiť k svojmu vnútornému svetu z vonkajšieho sveta niečo, čo by ju rozrušilo, vykoľajilo, a tým sa dostalo do jej básnického slovníka čosi tvrdé, bojovné. V tomto znamení žili skoro všetky zbierky, ktoré dosiaľ vydali naše viacmenej nádejné poetky.“⁽¹⁰⁾ Dodajme, že za pars pro toto slovenskej ženskej poézie možno považovať tvorbu Maše Haľamovej a za nádejnú ženskú poéziu daného razenia, spomínaného recenzentom, možno vnímať napr. Jančovej zbierku Blahoslavení (1940). Recenzent ďalej uviedol, že niektoré Kamenickej obrazy sú originálne a pretrvávajú. Aj on obdobne ako Veigl a zrejme i mnohí ďalší veril v Kamenickej radostnejšiu tvorbu. Ako sme už spomenuli, doposiaľ najerudovanejšou staťou o Kamenickej tvorbe je Bokníkovej príspevok v antológii Potopené duše, kde jej básne charakterizuje nasledovne: „V jej poézii k nám hovorí protagonistka s prenikavým intelektom. Citom lásky sa zaoberá nielen v polohách nehy a odovzdanosti, ale aj prirodzenej sebeckosti. Napriek tomu sú vyústenia jej básní neraz i nádejné a očistné, nielen dekadentne zničujúce.“⁽¹¹⁾ Okrem iného, v antológii Potopené duše nachádzame aj cenné úryvky z Kamenickej korešpondencie Emilovi Boleslavovi Lukáčovi z po-slednej fázy jej tvorby (1948 – 1949).

Zbierka Čierne stretnutie obsahuje tridsať číslovaných básní, ktorých názvy nie sú uvedené priamo v texte, ale len vzadu v rámci obsahu. Tu sú názvy vymenované na základe incipitov, ktoré pozostávajú buď z celého prvého verša alebo iba prvého slova verša. Niektoré básne zbierky autorka uverejnila najprv časopisecky. Je nezvyklé, že časopisecký názov básne nekorešponduje s názvom v obsahu Kamenickej zbierky. Napr. báseň číslo 15 sa v obsahu nazýva Verím (prvé slovo básne), no v Slovenských pohľadoch, kde báseň publikovala v roku 1939, ju nazvala Po mne nebudeš. Tento časopisecký názov je pre báseň príliehavejší. Rovnako to platí aj o básni č. 17, ktorú v zbierke nazvala Ach, pozor, no v Eláne v roku 1940 sa volala Taká som malá. Ďalšie básne z Elánu z roku 1939: Spálím ťa, v zbierke pod číslom 7 nazvaná Až zhorkne smiech, báseň Otroci, v zbierke nazvaná Hrobári a báseň Rozrieš, stroho Ach, pozor. Podobne predposledná báseň č. 29 je v zbierke nazvaná Len rozvír kolesá, no v časopise Nové slovo bola nazvaná Predsa. Kamenickej spriaznenosť s časopisom Nové slovo, periodikom, ktorý nahradil Postup a Prameň, potvrdzuje autorkinu spätosť s autormi katolíckej moderny.

Hoci kompozícia zbierky netvorí zvlášť súdržný organický celok, predsa zoradenie básní nie je náhodné. Už prvá báseň Kliatba večnej Meluzíny odokrýva autorkine básnické techniky.

Kamenická na malom priestore pomocou silnej kumulácie pochmúrnych obrazov vyvoláva všemožnými spôsobmi negatívne rozpoloženie: „čierna päst“, „temné pašie“, „vôňa myrhy“. Teda vnemy zrakové, sluchové a čuchové. Sedem veršov, teda väčšina básne, sú otázkami, ktoré len vygradujú chaos a neistotu prostredníctvom kopenia opozít: dni/noci, prichádzaš/odchádzaš, zídu sa/rozídu, zdvihneš/ponížiš. Záverečný verš je vyčlenený, osamote a je akýmsi svetielkom a vyvrcholením básne. Súhvezdie Južný Kríž, orientačný bod pre moreplavcov. Prevažná väčšina básní svojím posledným veršom či polveršom akoby zmiernovala výraz básne. Chce prekvapit’ a ohromiť čitateľa. V básňach sa často prihovára svojmu partnerovi a niekedy vlastne tvoria lyrický subjekt básne obaja partneri. V štvrtej básni Ulice spláknuté vykresľuje šeredný kolorit veľkomesta: „Zradené milenky. / Plynové svetlá. ... Polosvet v putikách. Smotánka v baroch. / Dievčatá prišli sa postaviť na roh.“ Je to atmosféra, ktorú obdobne vykresľovali tzv. utopisti vo svojich veršoch v polovici tridsiatych rokov. Kamenická sa nebráni sonetu (báseň č. 5 a č. 18) a viazanému veršu vôbec. Jej verš je presný a kultivovaný, čo oceňovali už recenzenti zbierky. V mnohých básňach citit’ poetistickú hravosť a snahu o originálny rým: atlasu/na krásu, muslíne/vo víne, aleje/galeje v básni č. 8. Hrobári. Iné básne sú priam duetom medzi partnermi: „Ty si tak blízko, / ja som tak ďaleko. / Ty v moje ženstvo pohružený, / ja túžim striasť sa večnej ženy“ v básni č. 9. Svoje ideály o láske zhrnula v básni č. 13 Dnes by som mohla (báseň uverejňujeme). Žena hľadá viac než len flirt a fyzickú príťažlivosť a známosť sa končí kvôli nepochopeniu zo strany jej partnera. Opäť prekvapivý záver – otázka partnerky je len tichým povzdychom.

Báseň č. 11 možno čítať ako variáciu na Haľamovej miniatúrnu báseň Dar. Prvá strofa Kamenickej znie: „Dnes si zhojím bielym slovom /

smutné struny a seba. / Po rebríku topoľovom / rozbehnem sa do neba.“ A Haľamovej verše: „Na biely hodváb vyšijem / kytku poľných kvetov. ...Kus slovenského neba strhnem / do oka nevádz.“ Kamenická: „uvijem si venček z hviezd“ a Haľamová: „do snehu čipky vpletiem holubicu bielu.“ Rovnaká farebnosť a motív sprostredkovania čohosi nebeského, nadpozemského. No Kamenickú s Haľamovou spája najmä výrazná symbolika rúk a dotykov. Dotyk ako prejav najintímnejšej komunikácie. Uvádžeme niekoľko príkladov: „hladný zrak k retom hneď, hneď k rukám bočí“ (Dnes by som mohla byť), „ale vziahní ruku a mňa prelom ňou ... V Tvoje dlane dávam, čo by prišlo z zmar / svoje oči, pery, rúčku priesvitnú.“ (Verím), „Ach, pozor, rozbiješ krehučké prsty! / Len nežne zavri ma, / zohrej ma v hrsti ... Schovaj ma do dlaní, kým zhoria z vulkánu bralá.“ (Ach, pozor), „Až pripasť rúk mojich scerná už pre Teba / sama to prečítam z vychladlej dlane“ (Až prejdu jasavy), „Na dlaní kníšem zdedené / vyhaslé tiene“ (Ramená svetiel), atď. Pri čítaní Kamenickej veršov tiež nachádzame veľa motívov chladu (nielen citového) a zimy: „Ideme mrazom do noci“ (Čakáme niečo krásneho), „Tiško sa rozplyniem na čiernych snehoch“ (Až prejdu jasavy), atď. Môže to súvisieť aj s už spomínanou Kamenickej záľubou v zimnom krasokorčuľovaní. Posledná báseň zbierky je tichým utišením po dynamike predošlých básní zbierky: „zvliekla som čierne telo zo seba ... / Ruky mi zbeleli / a túhou vrástli do neba. / Neplačte. / Usínam.“ Z tohto motívu odchádzania vyžaruje pokoj a odovzdanosť bremondovských básní, aké poznáme napr. z básnickej dielne Pavla Gašparoviča Hlbinu: „Stíš moje ústa nemé / naveky utíš moju hrud’. / Spí ticho, spí hlas zeme. / Spím, láska, viac ma neprebud’.“ (báseň Modlitba zo zbierky Cesta do raja, 1933)

Nevyjasnenou záhadou zostáva, kde sa v autorke vzalo toľko negatívnych pocitov z nenaplnenej lásky. Ponúka sa isté vysvetlenie. Opäť

treba spomenúť jej športovú profesionálnu záľubu. Kamenická totiž súťažila v párovom krasokorčuľovaní a z dobovej tlače vyplýva, že jej dlhoročným partnerom bol poručík v zálohe Jozef Šturm (zakladateľ moderného krasokorčuľovania v Bra-tislave, neskôr profesionálny krasokorčuľiar, ako dvojica vyhrali aj opakovane viaceré súťaže: Majstrovstvá Slovenska pre dvojice alebo Putovný pohár Obchodnej a priemyselnej komory v Banskej Bystrici pre rok 1940(12). Jozef Šturm sa ale oženil a už na jeseň 1942 sa mu narodil syn...

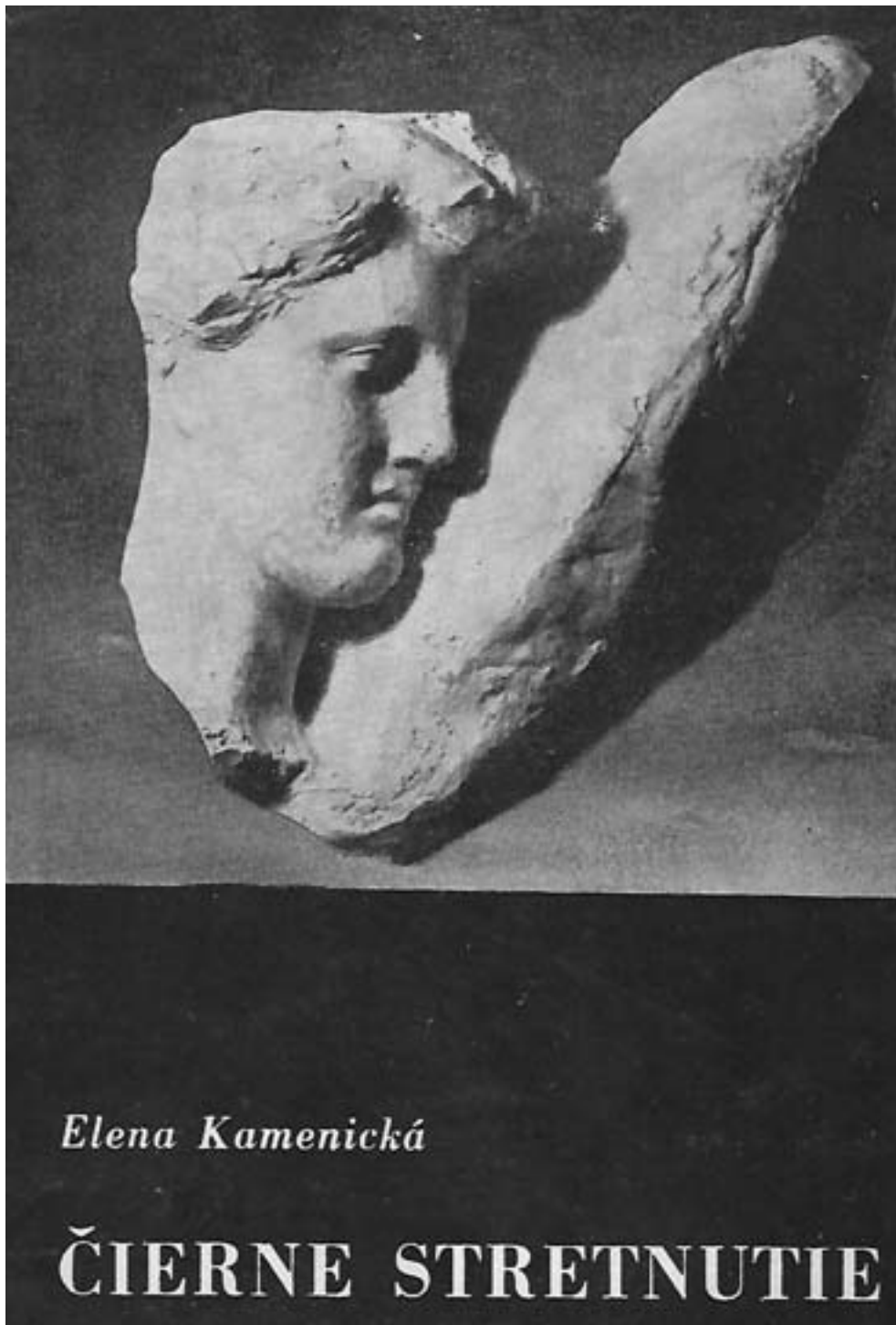
V literárnych, spoločenských a politických časopisoch z počiatku 40. rokov nachádzame i básne nezahrnuté do zbierky Čierne stretnutie. Niektoré korešpondujú s tematikou zbierky, napr.: Zajtra, Zase prišli túhy, Nepreklenuté dialky (všetky tri v periodiku Slovák), Chvíľa (Elán) a iné. V poslednej menovanej uplatnila svoju typickú básnickú techniku. V jednom verši skoncentrovala substantíva: „Hrôza, túha, závrat!“, a o dva verše neskôr zasa slovesá: „Týraj! Rozbi! Pohľad!“ a v závere básne pre ňu typické protirečivé zakončenie: „Rýchlo, rýchlo, prchni! / Nechoď! Budem Tvoja!“⁽¹³⁾

Z časopiseckých básní zaujímajú práve tie, ktoré nie sú monotematicky pochmúrne ako väčšina Kamenickej poézie. V básni Verše nečítané⁽¹⁴⁾ uvažuje o poézii, o perspektíve svojej tvorby a života. Pripodobňuje svoju vlastnú cestu s osudom jej veršov: „Veď osud náš tak blízky je / a túhy – mŕtve, kamenné! / Svet nepochopil plač, ni žiaľ / ni ťažkých hodín plamene.“ Svoju spiritualitu a vzťah k Bohu prejavila Kamenická v básni Proba. (báseň uverejňujeme) Poetka sa nebráni útrapám a skúškam: „Nech otvoria sa štedré dlane Tvoje.“ Opäť tu nachádzame autorkin oblúbený motív dlaní, tentoraz nie ľudských, ale božských. Kamenická sa na svojej ceste nechce nechať odradiť ničím, ani najbližšími, ani sama sebou: „nech vlastná krv mi zradnú zradu kuje / vydaj ma v šance drakobijným obrom / len daj mi silu zaplatiť im v dobrom.“ Autorka si želá jediné, čo v básni viackrát zopakuje: „nech vládne etika a estetika.“ V básni prejavila svoju odovzdanosť Bohu, a nie partnerovi ako v niektorých iných básňach. Pri interpretácii tejto konkrétnej básne možno korigovať výrok Júliusa Pašteku, ktorým charakterizoval jej zbierku Čierne stretnutie a môžeme o nej povedať, že svojou kultivovanosťou, čistotou a presnosťou výrazu zodpovedá duchu spiritualnej poézie a patrí medzi najkrajšie básne-modlitby, a to nielen v kontexte ženskej poézie.

Kamenickej poézii primárne zaujme svojim dolorizmom, rozochvenosťou a ženskou nežnosťou. V tom spočíva jej jedinečnosť na palete slovenských poetiek. Jej apolitická poézia, oslobodená od akejkoľvek dobovej sociálnej problematiky aj od vojny, je preto sugestivná a zaujímavá i dnes.

POZNÁMKY:

- XIV. výročná správa Štátneho čl. dievčenského reálneho gymnázia v Košiciach, 1934, s. 6.
- viď elektronická databáza absolventov UK
- názov nakladateľstva bol Unás a nie U nás ako nesprávne uvádzajú mnohé zdroje nielen v súvislosti s Kamenickou
- Pašteka, Július, Tvár a tvorba slovenskej katolíckej moderny, Bratislava, Lúč, 2002, s. 270.
- tamže.
- Elán, 10, 1940, č. 5., s. 1.
- Kamenická, Elena, Čierne stretnutie, Bratislava, Unás, 1941, prebal knihy.
- tamže.
- Chorváth, Michal, „Básne Eleny Kamenickej“, Elán, 11, 1941, č. 9., s. 14.
- tot., „Debut Eleny Kamenickej“, Gardista, 3, 1941, č. 121., s. 6.
- Bokníková, Andrea (ed.), Potopené duše, Bratislava, Aspekt, s. 33.
- gs., „II. majstrovstvo Slovenskej republiky v krasokorčuľovaní“, Slovák, 25, 1943, č. 54., s. 8.
- Kamenická, Elena, „Chvíľa“, Elán, 11, 1940, č. 2., s. 8.
- Kamenická, Elena, „Verše nečítané“, Slovák, 24, 1942, č. 168., s. 11.
- Kamenická, Elena, „Proba“, Gardista, 2, 1940, č. 69., s. 11.

Dňa 7. 10. 2017 sa konala v kostole sv. Ladislava v Lutile (pri Žiari nad Hronom) slávnostná svätá omša za obete komunistického režimu. Po svätej omši bola odhalená pamätná tabuľa venovaná politickým väzňom – občanom obce Lutila, obetiam vzbury proti odvlečeniu rím. Kat. kňaza z farnosti dňa 2.7.1949.

Do tejto obce dňa 2. 7. 2017 prišli pred večerom okresný tajomník KSS (Komunistickej strany Slovenska) v Kremnici Štefan Libo a vrchný strážmajster SNB (Zboru národnej bezpečnosti) Tomáš Šebo. Ich návšteva mala vysvetliť občanom v miestnej štátnej škole účel katolíckej akcie. Už pred touto návštevou sa občania dozvedeli, že pána farára majú zaistiť. Občania sa začali zhromažďovať na ulici a chrániť si svojho dôstojného pána farára. Bránili obetavo slobodu a náboženstvo.

Okresný súd v Kremnici vyniesol rozsudok dňa 7. 10. 1949 nad týmito nebojácnyimi a statočnými občanmi, ktorí sa vzopreli proti odvlečeniu kňaza. Sudcom bol Bohdan Ilko, ktorého som aj ja už ako dieťa osobne poznala, lebo súdil aj nás - tri deti po obidvoch rodičoch, politických väzňoch. Otecko bol popravený a mamička dostala doživotie. Zaistený bol aj

Odhalenie pamätnej tabule v Lutile

starý otec, ktorý dostal 11 rokov a mamin brat Imrich dostal 3 roky. Prečo také veľké tresty dostala moja rodina? Otecko previedol 8. 12. 1951 cez hranice svojho švagra a preto bol popravený dňa

28. 3. 1953 na Pankráci v Prahe. Veď nekradol, nezabíjal ako teraz. Prečo teraz prevádzčov nepopravujú? Celý náš majetok nám bol skonfiškovaný, zhabaný komunistami. Traja súrodenci ja deväť-

ročná, Helenka sedemročná a Peťko trojročný sme zostali na ulici. Chceli nás dať do detského domova, ale stará mamička aj keď bola chorľavá si nás vysúdila a do detského domova sme sa ne-

dostali. Vychovávala nás v kresťanskom duchu.

Ešte chcem pripomenúť, že keby sa tieto vzácne listiny zo súdneho procesu nezachovali, tak by sme nevedeli, ktorí občania sa vzopreli proti odvlečeniu pána farára. Že sa listiny zachovali zariadil Pán Boh, aby tunajší obyvatelia vedeli a hlavne mládež, čo sa dialo v dobe temna za totality. Veľmi si vážime a ďakujeme pánu starostovi obce Lutila Jánovi Pružinovi a poslancom Obecného zastupiteľstva, ktorí sa pričínili, aby táto pamätná tabuľa bola na budove Obecného úradu a pripomínala, že komunistický režim prenasledoval, ponižoval a väznil.

Tiež ďakujeme nášmu členovi Zväzu protikomunistického odboja, politickí väzni z okresnej pobočky zo Žiari nad Hronom p. Lubomírovi Červenákovi, ktorý poskytol tieto vzácne listiny spreď 68 rokov.

*Nie, nedáme si náš štát rozvrátiť,
on je pre nás
živá studňa s vierou i chlebom.
V šťastnej slobode
chceme svorne žiť
od Tatier k Dunaju
pod slovenským nebom.*

MARGITA ZIMANOVÁ,
rod. Valentová
predsedníčka
ZPKO Žiar nad Hronom

Antológia poézie Slovoприношение

V Bulharsku vyšla takmer tristostranová antológia slovanskej poézie "Slovoприношение". Zostavila ju známa bulharská poetka Elka Njagolovová, organizátorka a duša festivalu slovanskej poézie Slovenské objatie vo Varne, ktorého najvyššie ocenenie Zlaté Letiace pero udelili aj slovenskému básnikovi Teodorovi Križkovi. Antológia obsahuje verše 194 básnikov. Slovenskú poéziu v antológii zastupuje Teodor Križka, Katarína Džunková, Ján Zambor a Igor Hochel.

V máji uplynulo 110 rokov od narodenia významnej osobnosti slovenského kultúrneho a náboženského života, Vševlada Jozefa Gajdoša a o šesť mesiacov uplynú 40 rokov od jeho smrti. Uprostred týchto dvoch okrúhlych výročí jeho pohnutého života je dôstojné a správne sprítnomiť a uctiť si pamiatku tohto mimoriadneho človeka, ktorý pre Cirkev a národ tak veľa vykonal a pre svoje kresťanské a národné presvedčenie tak veľa vytrpel. Bol mužom hlbokej viery, mimoriadnych intelektuálnych kvalít a pevných morálnych zásad. Všetky svoje schopnosti dal nezištne do služieb Cirkvi a národa. Pracoval obetavo bez nárokov na uznanie a odmenu. Toto všetko ho robí ozdobou a chválou nielen rodného Požitia, ale celého Slovenska a celosvetovej františkánskej rehole.

Jeho život bol poznačený krutou tragédiou 20. storočia. No napriek ťažkým a tvrdým podmienkam zanechal po sebe dielo, ktorým obohatil pokladnicu slovenskej vedeckej tvorby príspevkami trvalej hodnoty na poli knihovedy, dejín, literárnej histórie, jazykovedy, filozofie, hudobnej histórie a biografie takých osobností, ako bol Anton Bernolák a Franz Liszt.

Jeho život je pestrou mozaikou všedných i prelomových udalostí, prekvapení, sklamaní, obdivu i žiaľu. Narodil sa vo Veľkej Mani 15. mája 1907 a pri krste dostal meno Jozef. Po skončení základného vzdelania na ľudovej škole vo Veľkej Mani odišiel do Trnavy za knihárskeho učňa. Tam po roku nasledoval stopy svojho staršieho brata a nadaného hudobníka Jána (lepšie známeho pod rehoľným menom fráter Gilbert) a vstúpil do františkánskej rehole. Prijal rehoľné meno Pankrác, ktoré on sústavne užíval v jeho slovenskej forme: Vševlad.

Stredoškolské štúdium začal v Skalici pokračoval v Trnave a zakončil ho maturitou opäť v Skalici v júni 1929. Po maturite študoval teológiu v Prahe (1929-1933) a zároveň študoval aj knihovedu na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe (1929-1931). Popri tom získal aj kvalifikáciu učiteľa medzinárodného jazyka esperanto v r. 1933. Za kňaza bol vysvätený biskupom Pavlom Jantauschom v Trnave 24. septembra 1932 a primície slávil vo svojom rodisku 2. októbra 1932.

V rokoch 1933-1938 študoval dejepis a filozofiu na Univerzite

Spomienka na Vševlada Gajdoša, OFM

Komenského v Bratislave. Medzitým bol na študijnom pobyte v Mníchove, jeden semester študoval na Pázmányovej univerzite v Budapešti a vykonal študijnú cestu po Taliansku. V marci 1939 bol promován na doktora filozofie na Univerzite Komenského v Bratislave. Vtedy už mal za sebou plodnú literárnu a vedeckú činnosť. V rokoch 1940-1947 bol lektorom knihovedy na Slovenskej univerzite v Bratislave.

Po promócii začal svoju pedagogickú činnosť ako profesor na františkánskom gymnáziu v Malackách (1939-1946), odkiaľ bol v r. 1946 preložený na gymnázium v Nových Zámkoch. Tu bol v noci 14/15. septembra 1947 bol spolu s 29 „komplicmi“ – väčšinou študentmi – zatknutý za protištátnu činnosť. Bol falošne obvinený, že viedol skupinu študentov, ktorí tlačili a rozširovali pohľadnice a letáky protestujúce proti nespravodlivému odsúdeniu a poprave prezidenta Dr. J. Tisu.

Po trýznivom vyšetrení bol postavený pred súd a 27. decembra 1949 odsúdený na deväť rokov väzenia a päť rokov straty občianskych práv. Vo väzení prežil osem a pol roka a za ten čas poznal tieto väzňice: Bratislava, Leopoldov, Ilava, opäť Bratislava, Mladá Boleslav a Valdice. Vyšetrovatelia ho surovou bitkou a inými krutými prostriedkami nútili, aby sa priznal k tomu, čo nevykonal. Následky tohto neľudského zaobchádzania niesol so sebou celý svoj život.

Zo žalára ho prepustili 15. marca 1956. Vrátil sa do rodnej obce, kde žil u svojej matky Veroniky. Bol však bez práce. Do pastorácie nesmel ísť, do školstva ho nechceli prijať a pre vážny zdravotný stav nemohol dostať nijakú manuálnu prácu. Konečne v auguste 1956 sa ho ujala Matica slovenská, ktorá ho zamestnala ako dokumentára pri usporadúvaní starých historických knižníc. V tejto úlohe preskúmal a zdokumentoval Áponyi-

ovskú knižnicu v Oponiciach, Zayovskú knižnicu v Uhrovci, knižnicu v Komárne a v Topoľčiankach. Napriek kvalitným a jedinečným výsledkom jeho práce na nátlak žiarlivých ideologických protivníkov ho v októbri 1958 Matica musela zo svojich služieb prepustiť.

Opäť bol bez zamestnania, jeho väzením narušený zdravotný stav sa zhoršil natoľko, že v marci 1959 bol nútený ísť do invalidity s mesačným dôchodkom 400 korún.

Ale Vševlad Jozef Gajdoš nemohol ostať v nečinnosti. Nakoľko mu to zdravie dovoľovalo vo vlastnom záujme a z vlastnej iniciatívy skúmal a katalogizoval farské knižnice v obciach: Veľká Maňa, Bernolákovo, Holíč, Radošovce, Hontianske Trst'any, Kmeťovo, Jasová, Sv. Michal nad Žitavou, Nové Zámky, Prenčov, Vieska nad Žitavou, Oponice a Tvrdošovce.

Dňa 15. augusta 1967 mu zomrela matka a Vševlad Gajdoš potom býval so svojou sestrou až do konca svojho života.

V máji 1972 sa profesor Gajdoš konečne dočkal rehabilitácie. Krajský súd v Bratislave konštatoval, že „pôvodné rozhodnutia boli vadné, urobené na podklade nesprávnych zistení, keď neboli prerokované dôkazy, ktoré súd k dispozícii mal, prípadne si ich zadovážiť mohol... a preto boli zrušené rozsudky Štátneho i Najvyššieho súdu ohľadne Dr. Gajdoša v celom rozsahu.“

Nerehabilitovali však jeho vedecký profil a nedovolili, aby si našiel prácu, kde by mohol uplatniť svoje odborné znalosti a skúsenosti a potom mohol publikovať svoje vedecké práce. Pre socialistickú vedu bol „non-persona“. V odbornej literatúre sa síce citovalo z jeho vedeckých publikácií, ale nesmel sa uviesť jeho meno. Nebolo pre neho miesto ani v dvojväzkovom Slovníku slovenských spisovateľov z roku 1984. V svojej Autobiografii (ktorú – mimochodom – písal v tretej osobe) sa trpkovo ponosuje: „V posledných rokoch Gajdošove práce neuverejňujú

ani v Matici slovenskej, ani v Literárnovednom ústave SAV, hoci ide aj o literárnohistorické a knihovedné objavy. Prosto je tam vari pre nejaké predsudky na indexe. Keď sa aj v referátoch odborníkov žiada dokumentovať niektorý Gajdošov objav, jeho meno sa tam nesmie ani spomenúť. Pre jeho práce je, zdá sa, viac porozumenia v cudzine než doma.“

O to spomenuté „porozumenie v cudzine“ sa najviac zaslúžil Gajdošov františkánsky spolubrat Dr. Teodorik Zúbek, OFM, profesor teológie na Seton Hall University, Newark NJ, na ktorého sa profesor Gajdoš v roku 1960 obrátil s prosbou o pomoc. Páter Zúbek mu potom z vlastných prostriedkov a z milodarov súcitných krajanov, posielal tuzexové bony. Vševlad Gajdoš ako odplatu potom slúžil súkromné sv. omše na úmysel a duchovné blaho svojich amerických dobrodinčov. Tieto styky trvali až do jeho smrti (11. mája 1978).

Zo vzájomnej korešpondencie týchto dvoch spriaznených duší sa možno veľa dozvedieť o posledných rokoch života a o činnosti Dr. V. J. Gajdoša. Dr. Zúbek nielen finančne podporoval svojho spolubrata v núdzi, ale aj publikoval v zahraničných časopisoch a ročníkach mnohé jeho príspevky, ktoré doma publikovať nemohol; niekedy pod plným menom, inokedy pod pseudonymom. Takto v zahraničí vyšli viaceré odborné štúdie a dve knižné publikácie Dr. Vševlada Gajdoša: jeho Autobiografia (1978), ktorá bola hlavným zdrojom informácií pri príprave tohto príspevku, ako aj pozoruhodný, veľmi hodnotný lexikón Františkáni v slovenskej literatúre (Middletown, Pa, 1979).

Dr. Vševlad J. Gajdoš tvoril v prostredí, ktoré bolo voči nemu macešské a kruté. Pracoval ozaj z lásky k veci, aj vtedy, keď jeho príspevky ostávali len v rukopise, bez vyhladky na publikovanie.

Svedectvom jeho nezlomného ducha je jeho bohaté literárne dedičstvo. Ostalo po ňom vyše 300 vedeckých prác vo forme kníh, štúdií alebo kratších príspevkov. Jeho činnosť bola mnohovrstevná a pokrývala niekoľko vedeckých disciplín. Len v krátkosti chcem poukázať na tie najhlavnejšie.

1. V oblasti histórie si všimol predovšetkým témy z dejín františkánskej rehole na Slovensku. Napísal históriu františkánskych kláštorov v Skalici a Malackách. V iných príspevkoch skúma dejiny františkánskeho kláštora v Trnave, píše o účasti trnavských františkánov v bernolákovskom hnutí, skúma minulosť františkánskej rehole v Rači, Nových Zámkoch, Fiľakove, na Žitnom ostrove (Báč), Sv. Kataríne. Jeho prehľad dejín františkánskej rehole na Slovensku obsahuje mená asi 130 slovenských františkánov a zachycuje ich život a dielo. Sú medzi nimi kazatelia, literáti, pedagógovia, hudobníci, umelci, misionári a iné vynikajúce osobnosti.

2. Na poli literárnej histórie treba spomenúť jeho bádateľskú činnosť, ktorú začal ako spolupracovník konfrátra Celestína Lepáčka a neskôr v nej pokračoval samostatne. Vydal rukopisné kázne františkánskych kazateľov zo 17. – 19. storočia. Napísal monografiu o františkánskom spisovateľovi Jánovi Abrahamffym (1662-1720) a objavil ďalších slovenských barokových spisovateľov-kazateľov, ako bol Dominik Mokoš, Bartolomej Marada, Teodul Zelenič, Anján Dobšovič a ďalší. Nové objavy publikoval aj

Fotokoláž V. J. Gajdoša a L. Javorského na pohľadnicu s podobizňou J. Tisu ako slovenského mučenika

